

Achtergrondinformatie decentralisatiemiddelen en zorgplicht Noord Oost Brabantse Bibliotheken

Inleiding

Het kabinet wil dat in elke gemeente iedere inwoner binnen een redelijke afstand toegang heeft tot een volwaardige openbare bibliotheek. Gemeenten ontvangen hiervoor extra financiële middelen en hebben vanaf 2026 ook een wettelijke taak, zorgplicht genoemd.

Het bibliotheekwerk wordt in de gemeente Maashorst uitgevoerd door de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB). Naast Maashorst is NOBB ook actief in de gemeenten Bernheze, Oss en Meierijstad. In overleg met deze gemeenten en NOBB is een regionaal plan gemaakt voor de uitvoering van de zorgplicht.

Burgemeester en wethouders hebben ingestemd met de regionale aanpak van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB) voor de uitvoering van de zorgplicht bibliotheekwerk en besloten de hiervoor ontvangen bijdrage van het Rijk voor 2025 beschikbaar te stellen aan NOBB.

Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob)

De bibliotheek levert een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen. Bijvoorbeeld door laaggeletterdheid te bestrijden. Of door ervoor te zorgen dat mensen meer gaan lezen. Ook stopt leren niet na de afronding van het onderwijs, maar gaat het een leven lang door. Daar kan de bibliotheek ook een bijdrage aan leveren.

Maatschappelijke functies/taken bibliotheek

Volgens de bibliotheekwet, officieel de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), hebben bibliotheken 5 maatschappelijke functies/taken:

1. *Kennis en informatie beschikbaar stellen*
Bijvoorbeeld door boeken uit te lenen, een informatiepunt digitale overheid in te richten, en informatiebijeenkomsten te organiseren over gezondheid, vrijwilligerswerk of duurzaamheid.
2. *Mogelijkheden bieden voor ontwikkeling en educatie*
Bijvoorbeeld door taaltrainingen te geven aan volwassenen die niet goed kunnen lezen en schrijven, of op lagere scholen een les over mediawijsheid te geven, zodat nepnieuws herkend kan worden.
3. *Stimuleren om te lezen*
Bijvoorbeeld door leesclubs op te zetten, voorleesmiddagen te organiseren of door ouders en medewerkers van kinderdagverblijven te stimuleren voor te lezen.
4. *Ontmoetingen en debatten organiseren*
Bijvoorbeeld door een themacafé, lunch, quiz of markt te organiseren of door verkiezingsdebatten te organiseren.

5. Mensen laten kennismaken met kunst en cultuur

Bijvoorbeeld door lezingen, exposities, films, concerten, dorpswandelingen, workshops en voorstellingen te organiseren.

Van bevorderingstaak naar zorgplicht

De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen regelt hoe de overheid (rijk, provincie en gemeente) zich kan inzetten voor het bibliotheekwerk. Het wordt nu gezien als een bevorderingstaak. Vanaf 2026 wordt dit een wettelijke verplichting, een zorgplicht. De Wsob wordt hiervoor in 2025 aangepast. Om te voldoen aan de zorgplicht moeten gemeenten samen met de bibliotheek een gemeentelijk meerjarenplan voor bibliotheekwerk opstellen. In dit meerjarenplan wordt aangegeven hoe het bibliotheekwerk de komende jaren in een gemeente wordt ingevuld en gefinancierd.

Toezicht

Bij een zorgplicht hoort ook toezicht. Dit toezicht wordt vaak uitgevoerd door de bovenliggende bestuurslaag. De provincie gaat toezicht houden op de uitvoering van de zorgplicht.

Normenkader

Hoewel de bibliotheekwet zelf slechts beperkte normen zal specificeren, werken de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) op dit moment aan een aanvullend normenkader. De concept-normenkader omvat momenteel vier normen: inhoud, aanwezigheid, bekostiging en professionele bemensing.

Samenvatting normenkader

Inhoudelijke norm	Aanwezigheidsnorm	Bekostigingsnorm	Professioneel bemenste openingstijdennorm
• Invulling aan de 5 kerntaken uit de Wsob • Invulling aan de taak om als netwerk het onderwijs te ondersteunen (artikel 8f). • Invulling aan de fysieke verblijfplaats op basis van waarden als veilige, laagdrempelige, publiek toegankelijk	• Gemeente < 5.000 inwoners: lokaal maatwerk • Gemeente tot 30.000 inwoners: 1 vestiging per max 13.000 inwoners • Gemeente 30.000-90.000 inwoners: 1 vestiging per max 17.000 inwoners • Gemeente > 90.000 inwoners: 1 vestiging per max 28.000 inwoners Deze norm vraagt 180 extra vestigingen (of servicepunten die een vestiging worden)	• Gemeente tot 30.000 inwoners: € 22,- per inwoner • Gemeente 30.000-90.000 inwoners: € 24,- per inwoner • Gemeente > 90.000 inwoners: € 29,- per inwoner Bedragen inclusief de € 3,- rijksgeuld, exclusief huisvesting, exclusief IDO en exclusief dbos De verwachting is dat 75% van de gemeenten niet aan deze norm zal voldoen.	> 30.000 inwoners: • Centrale vestiging: minimaal 60 uur per week professioneel bemenst open. • Gewone vestiging: minimaal 30 uur per week professioneel bemenst open < 30.000 inwoners: • Gewone vestiging: minimaal 30 uur per week professioneel bemenst open • (mini)servicepunt: minimaal 8 uur per week professioneel bemenst open

Bij de inhoudelijke norm wordt aangegeven dat in het gemeentelijk meerjarenplan ingegaan moet worden op functies in de wet, de ondersteuning van het onderwijs en de invulling van de fysieke verblijfplaats. Bij de aanwezigheidsnorm wordt een richtlijn gegeven voor het aantal vestigingen. De bekostigingsnorm gaat uit van een bepaald normbedrag per inwoner voor het bibliotheekwerk, afhankelijk van het aantal inwoners van een gemeente. En tot slot geeft de norm voor professionele bezetting wat het minimum is aan professionele inzet per vestiging.

Geattendeerd wordt nogmaals dat er op dit moment sprake is van een concept-normenkader.

Decentralisatiemiddelen Rijk

Ter ondersteuning van de nieuwe zorgplicht ontvangen gemeenten in 2025 en 2026 extra decentralisatiemiddelen van het Rijk. Vanaf 2027 verloopt de bekostiging van de zorgplicht via het gemeentefonds.

1. Gemeenten hebben vanaf 2026 een zorgplicht voor de bibliotheek in een gemeente. Iedere inwoner moet binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheek.
2. Om te voldoen aan deze zorgplicht moeten gemeenten samen met de bibliotheek vanaf 2026 een meerjarenplan bibliotheekwerk opstellen.
3. Voor de uitvoering van de zorgplicht ontvangen gemeenten voor 2025 en 2026 een decentrale uitkering van het Rijk. De gemeente Maashorst ontvangt per jaar een bedrag van € 174.704,--. Vanaf 2027 verloopt de bekostiging van de zorgplicht via het gemeentefonds.
4. De decentrale uitkering voor 2025 wordt in Maashorst ingezet voor:
 - Uitbreiding waar nodig van de openingstijden (met gekwalificeerd personeel).
 - Uitbreiding van de collectie.
 - Gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar.
 - Boetevrije bibliotheek.
 - Maatwerk: inzet personeel, extra openingsuren en inspelen op de anderstalige groepen in de gemeente Maashorst.
5. Voor de periode 2026 en verder wordt door NOBB en betrokken gemeenten, conform de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen een gemeentelijk meerjarenplan voor bibliotheekwerk opgesteld.

Bibliotheek Maashorst

Het bibliotheekwerk wordt in de gemeente Maashorst uitgevoerd door de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB). Naast Maashorst is NOBB ook actief in de gemeenten Bernheze, Oss en Meierijstad. In overleg met deze gemeenten en NOBB is een aanzet gemaakt voor de besteding van de decentrale uitkering voor 2025. Deze uitkering wordt in Maashorst ingezet voor:

1. Uitbreiding (waar nodig) van de openingstijden van de verschillende vestigingen met gekwalificeerd personeel. Vanuit het normenkader worden eisen gesteld aan het aantal openingsuren van vestigingen waarbij gekwalificeerd personeel aanwezig is.
2. Uitbreiding van de collectie. Ingezet wordt op leesbevordering en het stimuleren van leesplezier. Hiervoor wordt een uitdagende en diverse collectie aangeboden.
3. Gratis bibliotheekabonnement voor inwoners tot en met 26 jaar. Momenteel is het gratis bibliotheekabonnement van toepassing voor inwoners tot en met 18 jaar. Onder andere studenten maken steeds meer gebruik van de bibliotheken, bijvoorbeeld om te studeren of

om elkaar te ontmoeten. Studenten zijn echter vaak geen lid. NOBB wil met deze maatregel studenten de mogelijkheid bieden gebruik te laten maken van alle bibliotheekdiensten.

4. Maatwerk per gemeente. Tenslotte is er ruimte voor maatwerk per gemeente. In Maashorst is hier per kern een eerste invulling aan gegeven.
 - a. In Uden door uitbreiding van dienstverlening waardoor er meer aandacht geboden wordt aan de bezoekers en er ruimte is voor advisering over zowel de collectie, ook aan anderstaligen, als de programmering.
 - b. In de kern Volkel vestigen zich steeds meer jonge gezinnen en de behoefte aan een uitgebreide bibliotheekvoorziening neemt toe. De inrichting maar vooral ook de ICT-voorzieningen zijn gedateerd of maar ten dele aanwezig. Ook hier is behoefte aan ruimere openingstijden en inzet van een bibliothecaris voor advisering.
 - c. Ook voor Odiliapeel geldt dat daar steeds meer jonge gezinnen zich vestigen en de behoefte aan een bibliotheekvoorziening toeneemt. In overleg met de school waarin het servicepunt is gevestigd, zou een uitbreiding van twee uur per week zeer wenselijk zijn.
 - d. In het dorpshuis het Wapen van Reek is vorige jaar een servicepunt geopend. Vanuit de scholen en ouders is de behoefte aan openstelling op woensdagmiddag geuit. Met twee uur extra openstelling zou aan deze behoefte kunnen worden voldaan.
 - e. In de kern Schaijk is de bibliotheek gevestigd in gemeenschapshuis Phoenix en de openingstijden zijn beperkt. In de toekomst zal er door de meer uitgebreide dienstverlening en de plannen voor verbouwing van het gemeenschapshuis, meer behoefte zijn aan openingsuren.
 - f. Sinds bibliotheek Zeeland is gevestigd in het nieuwe Dorpshuis Zeeland is de aanloop veel groter en daarmee ook de vraag om service en advisering. De vestiging is nu op dinsdag gesloten maar zou graag ook op deze dag opengaan in de ochtend.
 - g. De grootste anderstalige groepen in gemeente Maashorst zijn: Polen, Turken, Duitsers en Indonesiërs. We zouden hiervoor graag collectie in hun taal aan willen bieden, boeken voor kinderen en voor volwassenen in het Pools, Duits, Turks, Indonesisch en Arabisch. Om de verbinding te leggen tussen de kinder- en volwassencollecties, zouden deze het beste fysiek bij elkaar geplaatst kunnen worden. Dit vraagt om fysieke ruimte en kasten. Een zogenaamde 'community librarian anderstaligen' kan bekendheid geven aan de anderstalige collectie en activiteiten organiseren om deze collectie onder de aandacht te brengen en te houden in samenwerking met andere organisaties. In de bibliotheken rondom Eindhoven (Brainport) is hiermee al veel ervaring opgedaan.
5. Boetevrije bibliotheek. Boete als drukmiddel voor het terugbrengen van geleende materialen blijkt overschat. Door andere maatregelen zoals een attenderingssysteem en maximaal aantal te lenen materialen wordt hetzelfde effect bereikt. De opbrengsten lijken niet in verhouding te staan met de kosten en negatieve effecten.